

Krzysztof Falkowski

Szkoła Główna Handlowa
Kolegium Gospodarki Światowej
Instytut Gospodarki Światowej
kfalkow@sgh.waw.pl

WPLYW ROSJI NA MIĘDZYNARODOWĄ KONKURENCYJNOŚĆ BIAŁORUSI, GRUZJI, MOŁDAWII ORAZ UKRAINY W XXI W.

Streszczenie: W niniejszym artykule podjęto próbę określenia wpływu Rosji na konkurencyjność Białorusi, Gruzji, Mołdawii oraz Ukrainy w handlu międzynarodowym w latach 2000-2016. W tym celu, na podstawie skonstruowanej formuły, wyznaczono ujawnione przewagi komparatywne w eksporcie wspomnianych państw przy założeniu braku eksportu z nich do Rosji. Z przeprowadzonej analizy wynika, iż wpływ Rosji na międzynarodową konkurencyjność tych krajów w badanym okresie był zróżnicowany co do kierunku oraz siły. Zdecydowanie największy pozytywny wpływ na kształtowanie się ujawnionych przewag komparatywnych w handlu międzynarodowym miała Rosja w przypadku Białorusi oraz Ukrainy, mniejszy w przypadku Mołdawii, a szczególnie Gruzji. Wpływ ów był determinowany głównie przez stan relacji politycznych między tymi krajami.

Słowa kluczowe: konkurencyjność międzynarodowa, ujawnione przewagi komparatywne, Rosja, Białoruś, Gruzja, Mołdawia, Ukraina.

JEL Classification: F14, O57, P45.

Wprowadzenie

Współcześnie w warunkach coraz silniejszej intensyfikacji procesów globalizacyjnych, internacjonalizacji działalności gospodarczej, kooperacji czy rewolucji ICT, którym towarzyszy postępująca dywergencja rozwojowa pomiędzy krajami wysoko i słabo rozwiniętymi, coraz większą uwagę przywiązuje się do badań nad międzynarodową konkurencyjnością gospodarek.

Niniejszy artykuł wpisuje się w ten coraz popularniejszy nurt badań ekonomicznych, a jego głównym celem jest określenie wpływu Rosji na międzynarodową konkurencyjność czterech wybranych krajów poradzieckich, tj. Białorusi, Gruzji, Mołdowy oraz Ukrainy. Wybór tych krajów nie był przypadkowy. Wszystkie one stosunkowo jeszcze niedawno stanowiły część jednego państwa – Związku Radzieckiego. Dzisiaj, po upływie ćwierć wieku od formalnego upadku ZSRR, wyraźnie widoczna jest znaczna dyferencjacja strategicznych celów politycznych, jak i gospodarczych, w grupie tych krajów. O ile Białoruś bowiem ściśle współpracuje z Rosją (m.in. w ramach Eurazjatyckiej Unii Gospodarczej), o tyle pozostałe trzy kraje wybrały kierunek prozachodni (i dążą do zbliżenia z UE). W tym kontekście pojawia się pytanie o stopień uzależnienia ich gospodarek od Rosji, co, i to wcale nie tylko potencjalnie, może mieć i ma istotne przełożenie na rozwój tych krajów poprzez wpływ na wspomnianą konkurencyjność ich gospodarek w handlu międzynarodowym.

W artykule stawia się tezę, zgodnie z którą wpływ Rosji na poziom międzynarodowej konkurencyjności czterech analizowanych gospodarek w latach 2000-2016 był wyraźnie zróżnicowany co do kierunku oraz siły i dodatkowo powiązany ze stanem aktualnych relacji politycznych między Rosją a tymi krajami.

1. Metodologia

Pojęcie międzynarodowej konkurencyjności jest różnie definiowane w literaturze ekonomicznej. Wszystko zależy bowiem od tego, kto, na jakim poziomie oraz w jakim zakresie konkuruje z innymi podmiotami na arenie międzynarodowej [Delgado i in., 2012; Fagerberg, 1996]. Syntetycznego przeglądu tych definicji, dokonali m.in. M. Żmuda i E. Molendowski [2016], P. Bhawsar i U. Chattopadhyay [2015]; J. Misala [2014]; a także K. Falkowski [2013].

Definiując na potrzeby niniejszego artykułu pojęcie międzynarodowej konkurencyjności gospodarki w handlu międzynarodowym, warto przytoczyć wyjaśnienie tego pojęcia przez OECD [2005], zgodnie z którym ową konkurencyjność należy rozumieć jako zdolność danej gospodarki do uczciwej i skutecznej konkurencji na międzynarodowych rynkach towarów i usług, co w konsekwencji prowadzi do poprawy poziomu życia jego obywateli w dłuższej perspektywie czasu. Z kolei M.A. Weresa [red., 2014, s. 95], podkreśla dynamiczny charakter owej konkurencyjności, twierdząc iż jest ona zdolnością do szybszego (niż inne kraje) osiągania większych korzyści z własnych i zagranicznych czynników produkcji w warunkach otwarcia gospodarki. Według R. Carbaugha [2017] na-

tomiast, wspomniana zdolność sprowadza się do umiejętności opracowywania, wytwarzania oraz sprzedaży towarów i usług, bardziej atrakcyjnych cenowo bądź jakościowo od oferty eksportowej innych krajów, czego wymiernym wyznacznikiem będzie rosnący udział w handlu międzynarodowym danego kraju w zakresie sprzedaży tych dóbr względem innych krajów. Powyższą definicję przyjęto na potrzebę realizowanych badań w niniejszym artykule.

Do określenia wpływu Rosji na poziom międzynarodowej konkurencyjności Białorusi, Gruzji, Mołdawii oraz Ukrainy zastosowano oryginalną, autorską formułę, będącą modyfikacją tradycyjnej metody analizy ujawnionych przewag komparatywnych B. Balassy [1965, 1989], w której uwzględniono hipotetyczną sytuację całkowitego wyłączenia eksportu określonego kraju do innego kraju (którego wpływ na konkurencyjność danego kraju badamy), w następującej postaci:

$$RCA_{ijK\setminus r}^K = \ln \left(\frac{x_{ij}^K / (x_{ij}^K - x_{ij\setminus r}^K)}{X_j^K / (X_j^K - X_{j\setminus r}^K)} \right),$$

gdzie:

$RCA_{ijK\setminus r}^K$ – wskaźnik ujawnionych przewag komparatywnych kraju K dla grupy towarowej i przy założeniu braku eksportu grupy towarowej i z kraju K do kraju r , gdzie $r \in j$,

x_{ij}^K – eksport grupy towarowej i z kraju K do kraju lub grupy krajów j ,

X_j^K – eksport ogółem z kraju K do kraju lub grupy krajów j ,

$x_{ij\setminus r}^K$ – eksport grupy towarowej i z kraju K do kraju lub grupy krajów j przy założeniu braku eksportu grupy towarowej i z kraju K do kraju lub grupy krajów r , gdzie $r \in j$,

$X_{j\setminus r}^K$ – eksport ogółem z kraju K do kraju lub grupy krajów j przy założeniu braku eksportu grupy towarowej i z kraju K do kraju lub grupy krajów r , gdzie $r \in j$,

i – grupa towarowa,

K – analizowany kraj,

r – kraj lub grupa krajów, dla których założono brak eksportu z kraju K , przy czym $r \in j$,

j – pozostałe kraje świata.

Zaproponowana autorska formuła pozwala na stwierdzenie, czy dany kraj K posiada ujawnione przewagi komparatywne w zakresie eksportu grupy towarów i względem hipotetycznej sytuacji braku eksportu danej grupy towarów z kraju K do kraju lub grupy krajów r . Tym samym pozwala ona ocenić, czy fakt eksportu określonej grupy towarów i z kraju K do konkretnego kraju lub grupy krajów r wpływa pozytywnie, czy też negatywnie (i jak silnie) na kształtowanie się fak-

tycznych ujawnionych przewag komparatywnych danego kraju K w zakresie określonej grupy towarowej i w handlu międzynarodowym.

Zastosowanie zlogarytmowanej postaci powyższej formuły pozwala na zachowanie symetryczności dodatnich i ujemnych wartości wskaźnika $RCA_{ijK\setminus r}^K$ w przedziale wahającym się wokół zera, co ułatwia jego interpretację. W przypadku, gdy wartość $RCA_{ijK\setminus r}^K > 0$ oznacza, iż fakt eksportu określonej grupy towarów i z kraju K do kraju lub grupy krajów r poprawia ogólny poziom konkurencyjności kraju K w handlu daną grupą towarów i . Z drugiej strony, gdy $RCA_{ijK\setminus r}^K < 0$, wówczas mamy do czynienia z sytuacją, gdy poprawa ogólnego poziomu konkurencyjności kraju K w handlu daną grupą towarów i występuje, gdy kraj K w ogóle nie eksportuje towarów z grupy i do kraju lub grupy krajów r .

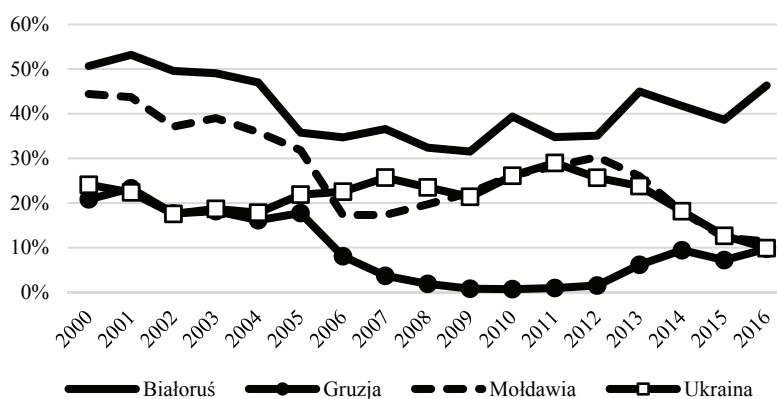
Przedmiotowej analizie dokonano w przedziale lat 2000-2016 dla czterech podstawowych grup towarów według klasyfikacji OECD, opartej na stopniu zaawansowania technologicznego. Zastosowanie takiego podejścia pozwala na ocenę wpływu Rosji na pozycję międzynarodowej konkurencyjności Białorusi, Gruzji, Mołdawii oraz Ukrainy w zakresie towarów wysokiej, średniowysokiej, średnioniskiej oraz niskiej techniki¹ [Hatzichronoglou, 1997; OECD, 2011]. Niezbędne dane wykorzystane do analizy przedmiotowego zagadnienia pochodzą z bazy United Nations Commodity Trade Statistics Database.

2. Znaczenie Rosji w handlu zagranicznym Białorusi, Gruzji, Mołdawii oraz Ukrainy w latach 2000-2016

Rosja odgrywa zróżnicowane znaczenie w handlu zagranicznym Białorusi, Gruzji, Mołdawii oraz Ukrainy. Zdecydowanie największe w przypadku Białorusi [Falkowski, 2017b], zaś najmniejsze w przypadku Gruzji, i to zarówno, jeśli chodzi o eksport, jak też import tych krajów (rys. 1 i 2). Znaczenie gospodarki rosyjskiej jest ponadto dużo większe w imporcie, aniżeli eksporcie analizowanych krajów, co należy wiązać z istotną rolą zwłaszcza rosyjskich surowców

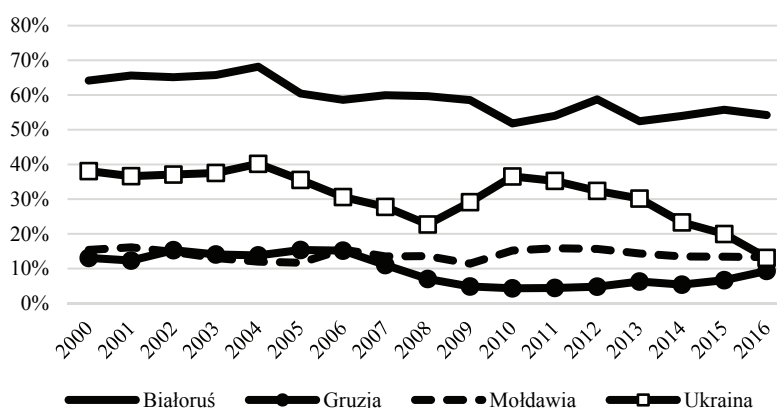
¹ Do grupy towarów **wysokiej techniki** OECD zalicza: statki powietrzne i kosmiczne, wyroby farmaceutyczne; maszyny biurowe i komputery; sprzęt i urządzenia radiowe, telewizyjne i telekomunikacyjne; instrumenty medyczne, precyzyjne i optyczne oraz zegary i zegarki. Do grupy towarów **średniowysokiej techniki** OECD zalicza: maszyny i aparaturę elektroniczną; pojazdy samochodowe, przyczepy i naczepy; wyroby chemiczne, z wyłączeniem wyrobów farmaceutycznych; lokomotywy kolejowe i tramwajowe, motocykle oraz rowery. Do grupy towarów **średnioniskiej techniki** OECD zalicza: statki i łodzie; produkty rafinacji ropy naftowej i paliwa jądrowe; wyroby gumowe i z tworzyw sztucznych; metalowe wyroby gotowe (z wyjątkiem maszyn i urządzeń). Do grupy towarów **niskiej techniki** OECD zalicza: artykuły spożywcze i napoje, wyroby tytoniowe; wyroby włókiennicze; drewno i wyroby z drewna; papier i wyroby z papieru; meble.

mineralnych w ich imporcie oraz dyferencjacją rynków eksportowych i wzrostem znaczenia krajów UE w ich eksporcie. Oczywiście zjawiska te są silnie zróżnicowane w obrębie czterech analizowanych gospodarek.

Rys. 1. Udział Rosji w eksporcie Białorusi, Gruzji, Mołdawii oraz Ukrainy w latach 2000-2016

Źródło: Na podstawie danych United Nations Commodity Trade Statistics Database.

Rys. 2. Udział Rosji w imporcie Białorusi, Gruzji, Mołdowy oraz Ukrainy w latach 2000-2016

Źródło: Na podstawie danych United Nations Commodity Trade Statistics Database.

W badanym okresie lat 2000-2016 na uwagę zasługuje wyraźne zmniejszenie znaczenia Rosji w handlu zagranicznym analizowanych krajów, co było przede wszystkim wynikiem świadomej polityki władz rosyjskich, a także stopniowego zwiększania się udziału krajów UE w tym handlu. Najbardziej spektakularnie

kularne zmiany w tym zakresie dotyczyły Gruzji, Ukrainy, a także Mołdawii. W przypadku Gruzji, udział Rosji w eksporcie zmniejszył się drastycznie od 2006 r. (bo aż o 9,7 p.p.), z poziomu 18,7% w 2005 r. do 8,1% w 2006 r., zaś w imporcie od 2007 r. (o 4,2 p.p.) z poziomu 15,2% w 2006 r. do 11% w 2007 r. Przyczynami powyższego było bardzo wyraźne pogorszenie relacji politycznych już od 2003 r., kiedy to w wyniku tzw. „rewolucji róż”, nowym prezydentem został Micheil Saakaszwili, który konsekwentnie realizował politykę uniezależnienia Gruzji od Rosji poprzez zbliżenie z UE, NATO oraz USA, a przede wszystkim wojna gruzińsko-rosyjska z 2008 r. o Abchazję i Osetię Południową, w wyniku której Rosja wprowadziła embargo na handel m.in. na produkty spożywcze oraz gruzińskie wina. Zniesienie owego embarga w 2012 r. wyraźnie zwiększyło wartość wzajemnych, rosyjsko-gruzińskich obrotów handlowych. Szczególnie było to widoczne w zakresie wzrostu znaczenia Rosji w gruzińskim eksporcie. O ile udział rynku rosyjskiego w eksporcie gruzińskich towarów w 2012 r. wynosił zaledwie 1,5%, to na koniec analizowanego okresu, w 2016 r. już 9,8%.

Z kolei na Ukrainie wyraźny spadek znaczenia Rosji jako partnera handlowego tego kraju nastąpił od 2012 r. (w eksporcie) oraz 2011 r. (w imporcie). W konsekwencji w 2016 r. wyniósł on odpowiednio 9,9% wobec 29% w 2011 r. w eksporcie, a także 13,1% wobec 36,5% w 2010 r. W tym przypadku również czynnik polityczny odgrywał kluczową rolę, zwłaszcza po aneksji Krymu oraz w związku ze wspieraniem przez Rosję działań separatystów we wschodniej Ukrainie.

Należy też zwrócić uwagę na olbrzymi spadek znaczenia Rosji w eksporcie Mołdawii na przestrzeni analizowanego okresu. O ile bowiem jeszcze w 2000 r. udział ten wynosił 44,4% to na jego koniec, w 2016 r., już tylko 11,4% (spadek aż o 33 p.p.). Główną przyczyną tak dużej zmiany w tym zakresie była reorientacja struktury geograficznej mołdawskiego eksportu i wzrost znaczenia w nim krajów UE.

3. Wpływ Rosji na poziom międzynarodowej konkurencyjności gospodarek Białorusi, Gruzji, Mołdawii oraz Ukrainy w latach 2000-2016

Z przeprowadzonej analizy kształtowania się ujawnionych przewag komparatywnych w eksporcie Białorusi, Gruzji, Mołdawii oraz Ukrainy, zgodnie z zastosowaną metodologią, wynika, że wpływ Rosji na konkurencyjność tych gospodarek w badanym okresie był dość wyraźnie zróżnicowany pod względem kierunku oraz siły (tabela 1).

Tabela 1. Ujawnione przewagi komparatywne w handlu zagranicznym Białorusi, Gruzji, Mołdawii oraz Ukrainy przy założeniu braku eksportu do Rosji w latach 2000–2016*

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Białoruś																	
HT	0,3286	0,1824	0,1708	0,1851	0,3510	0,1877	0,2742	0,3258	0,4255	0,3174	0,2871	0,5305	0,7974	0,6336	0,6051	0,5704	0,5590
MHT	0,3187	0,2422	0,2140	0,1954	0,1928	0,2114	0,3118	0,2692	0,1551	0,1035	0,0513	0,0537	0,0475	0,1044	0,0091	-0,0461	-0,0378
MLT	-0,4057	-0,4283	-0,4110	-0,3851	-0,3416	-0,2886	-0,2897	-0,2892	-0,2409	-0,2442	-0,3120	-0,2799	-0,2648	-0,3139	-0,2663	-0,2786	-0,3543
LT	0,3608	0,3000	0,3894	0,4236	0,4971	0,6095	0,6910	0,5711	0,8033	0,7929	0,8082	0,9153	1,0580	0,9079	0,9430	0,9210	0,7923
Gruzja																	
HT	-0,1291	-0,0366	-0,1664	-0,1746	-0,1739	-0,1918	-0,0284	-0,0344	-0,0065	-0,0077	-0,0068	-0,0085	0,0031	-0,0558	-0,0814	-0,0676	-0,0600
MHT	0,0369	0,0793	-0,0556	-0,0392	-0,0331	-0,1596	-0,0463	0,0532	0,0142	-0,0015	0,0005	0,0045	0,0089	-0,0163	-0,0717	-0,0552	-0,0692
MLT	-0,0112	-0,0741	-0,1459	-0,1014	-0,0309	-0,0615	0,0436	0,0107	-0,0143	0,0020	0,0043	0,0001	-0,0047	-0,0285	-0,0621	-0,0124	0,0176
LT	0,4626	0,4962	0,4867	0,3252	0,3735	0,3862	0,1127	-0,0345	-0,0124	-0,0054	-0,0043	-0,0057	-0,0059	0,1340	0,2643	0,1476	0,1265
Mołdowa																	
HT	-0,3487	-0,0991	-0,2910	-0,1969	0,0734	-0,1201	0,0188	-0,0132	-0,0513	0,5502	0,5690	0,5011	0,5156	0,5526	0,6466	0,5807	0,3171
MHT	0,2730	0,1454	0,0656	-0,0697	0,1923	0,0818	0,3472	0,2505	0,0184	-0,1171	-0,0689	0,1506	0,0799	0,0630	0,0370	0,0905	0,0544
MLT	-0,2578	-0,2180	-0,0925	-0,1958	-0,2925	-0,1698	0,0404	0,1739	0,1595	-0,0215	-0,0193	0,0814	0,2139	0,2637	0,0744	0,1971	0,2249
LT	0,1031	0,0972	0,1335	0,0740	0,0904	0,0913	0,0054	-0,0646	-0,0258	-0,0315	-0,0477	-0,0781	-0,0941	-0,0795	-0,0458	-0,0558	-0,0455
Ukraina																	
HT	bd.	0,1427	0,1267	0,0666	-0,0360	0,0898	0,1213	-0,0399	0,0326	0,1585	0,1942	0,2494	0,1615	0,3033	0,3853	0,2665	bd.
MHT	bd.	0,1850	0,2156	0,1288	0,1294	0,1937	0,2462	0,2937	0,3207	0,2199	0,2953	0,3042	0,2995	0,2866	0,2473	0,1273	bd.
MLT	bd.	-0,0620	-0,0799	-0,0681	-0,0564	-0,0757	-0,0579	-0,0814	-0,0735	-0,0431	-0,0488	-0,0014	-0,0007	-0,0051	0,0212	0,0819	bd.
LT	bd.	0,1762	0,1822	0,1845	0,1722	0,1874	0,0390	0,0201	0,0793	0,0731	0,0327	-0,0259	-0,0009	0,0299	-0,0178	-0,0346	bd.

* HT – towary wysokiej techniki, MHT – towary średniowysokiej techniki, MLT – towary średnioniskiej techniki, LT – towary niskiej techniki.

Źródło: Na podstawie danych United Nations Commodity Trade Statistics Database.

Zdecydowanie największy i pozytywny wpływ na kształtowanie się ujawnionych przewag komparatywnych w białoruskim eksporcie Rosja odgrywała w zakresie towarów niskiej techniki (głównie art. spożywczych i napojów oraz wyrobów tytoniowych), a także wysokiej techniki (głównie maszyn biurowych i komputerów, a także sprzętu i urządzeń radiowych, telewizyjnych i telekomunikacyjnych) [por. Falkowski, 2017a]. Tym samym fakt eksportu tych towarów na rynek rosyjski pozytywnie i bardzo silnie poprawiał ogólny poziom konkurencyjności w handlu tymi towarami Białorusi na rynku międzynarodowym. Z kolei negatywny wpływ na poziom konkurencyjności Białorusi (obniżając go) odgrywała Rosja w odniesieniu do grupy towarów średnioniskiej techniki, zwłaszcza towarów z kategorii produktów rafinacji ropy naftowej i paliw jądrowych.

W przypadku Gruzji, Rosja stymuluje międzynarodową konkurencyjność tego kraju praktycznie jedynie w zakresie handlu towarami z grupy niskiej techniki (podobnie jak w przypadku Białorusi, ale w dużo mniejszym stopniu, głównie w zakresie art. spożywczych i napojów oraz wyrobów tytoniowych). Na szczególne podkreślenie w tym kontekście zasługuje jednak fakt, iż sytuacja taka miała miejsce w latach 2000-2006 oraz 2013-2016, z wyłączeniem lat 2007-2012. Było to spowodowane pogorszeniem stosunków politycznych między Tbilisi a Moskwą (m.in. w związku z wojną rosyjsko-gruzińską z 2008 r. o Abchazję i Osetię Południową). Notabene, w tym okresie udział Rosji w handlu zagranicznym Gruzji był wręcz śladowy. Sytuacja w tym zakresie zmieniła się od 2013 r. wraz ze zmianami politycznymi w Gruzji i przejściem władzy przez partię Bidziny Iwaniszwilego (w 2012 r.), która zdecydowanie zaczęła ocieplać wrocie podówczas relacje z Rosją, w konsekwencji czego Rosja zniosła sankcje na import art. spożywczych i napojów oraz wyrobów tytoniowych z Gruzji, w tym m.in. na gruzińskie wina.

Z kolei pomimo bardzo wyraźnego spadku znaczenia Rosji jako rynku zbytu dla mołdawskich towarów (w latach 2000-2016 udział Rosji w mołdawskim eksporcie spadł aż o 33 p.p.), odgrywała ona w badanym okresie istotne znaczenie dla poziomu konkurencyjności tego kraju w handlu międzynarodowym. Zdecydowanie pozytywnie wpływała od 2009 r. na kształtowanie się przewag komparatywnych Mołdawii w handlu towarami wysokiej techniki (głównie farmaceutykami, a także instrumentami medycznymi, precyzyjnymi i optycznymi). W ostatnich latach dało się z kolei zauważyć pozytywny (aczkolwiek dużo słabszy niż w odniesieniu do towarów high-tech) wpływ eksportu do Rosji w zakresie kształtowania się przewag komparatywnych Mołdawii w zakresie towarów średnioniskiej (głównie wyrobów gumowych i z tworzyw sztucznych, a także metalowych wyrobów gotowych, z wyjątkiem maszyn i urządzeń) oraz średnio-

wysokiej techniki (głównie w zakresie wyrobów chemicznych, z wyłączeniem chemikaliów, a także maszyn i aparatury elektronicznej).

Dla Ukrainy z kolei, podobnie jak dla Białorusi, Rosja odgrywa bardzo istotną rolę w kształtowaniu się przewag komparatywnych w eksporcie. Jak wynika z przeprowadzonych badań, handel z Rosją pozytywnie wpływał na kształtowanie się konkurencyjności ukraińskich towarów z grupy średniowysokiej oraz wysokiej techniki. Dało się to szczególnie zauważyć w przypadku towarów z kategorii „maszyny i aparatura elektroniczna” oraz „pojazdy samochodowe, przyczepy i naczepy” w ramach grupy towarów średniowysokiej techniki oraz z kategorii „statki powietrzne i kosmiczne” w ramach grupy towarów wysokiej techniki. Niestety, pogorszenie stosunków politycznych między tymi dwoma krajami niekorzystnie odbiło się na konkurencyjności gospodarki ukraińskiej. Nie dość, że bardzo wyraźnie spadły obroty w ukraińskim eksporcie do Rosji, to dodatkowo wyraźnie widać stopniowy, negatywny wpływ powyższego na kształtowanie się przewag komparatywnych w ukraińskim eksporcie towarów średniowysokiej techniki.

Podsumowanie

Z przeprowadzonych badań jednoznacznie wynika, iż wpływ Rosji na międzynarodową konkurencyjność Białorusi, Gruzji, Mołdawii oraz Ukrainy w badanym okresie był zróżnicowany co do kierunku oraz siły. Zdecydowanie największy pozytywny wpływ na kształtowanie się ujawnionych przewag komparatywnych w eksporcie tych krajów odgrywała Rosja w przypadku Białorusi oraz Ukrainy, mniejszy w przypadku Mołdawii oraz szczególnie Gruzji.

Najsilniejszy pozytywny wpływ Rosji na konkurencyjność tych gospodarek odnotowano w przypadku Białorusi (w zakresie towarów niskiej oraz wysokiej techniki), Ukrainy (w zakresie średniowysokiej oraz wysokiej techniki), a także Mołdawii (w zakresie towarów wysokiej techniki). Z kolei w odniesieniu do Gruzji, ów pozytywny wpływ Rosji miał miejsce w zakresie towarów niskiej techniki (szczególnie wysoki w latach 2000-2005).

Wpływ Rosji na międzynarodową konkurencyjność gospodarek Białorusi, Gruzji, Mołdawii oraz Ukrainy determinowany był w decydującym stopniu przez stan relacji politycznych między tymi krajami, czego konsekwencją były podejmowane przez Rosję określone działania w ramach prowadzonej zagranicznej polityki ekonomicznej, w tym polityki handlowej. W wyniku tychże, spolegliwa Białoruś korzystała i rozwijała handel z Rosją w ramach Unii Celnej

z Rosją i Kazachstanem, a potem w ramach Eurazjatyckiej Unii Gospodarczej. Inne, jak Gruzja, Ukraina oraz Mołdawia odczuwały silne represje handlowe, co natychmiast przekładało się na wartość obrotów handlowych z Rosją, ale także w negatywny sposób odbijało się na ich międzynarodowej konkurencyjności.

Przyszłość oddziaływania Rosji na konkurencyjność gospodarek Białorusi, Gruzji, Mołdawii oraz Ukrainy będzie w dużym stopniu uzależniona od ich rozwoju, stopnia dyferencjacji struktury geograficznej ich wymiany handlowej z zagranicą, a także od relacji politycznych z Moskwą. Bez wątpienia, Rosja będzie chciała nadal wykorzystywać swoją pozycję handlową wobec tych krajów, aby realizować własne interesy geostrategiczne.

Literatura

- Balassa B. (1965), *Trade Liberalization and 'Revealed' Comparative Advantage*, "The Manchester School of Economic and Social Studies", Vol. 33(2), s. 99-123.
- Balassa B. (1989), *'Revealed' Comparative Advantage Revisited* [w:] B. Balassa (ed.), *Comparative Advantage, Trade Policy and Economic Development*, New York University Press, New York, s. 63-79.
- Bhawsar P., Chattopadhyay U. (2015), *Competitiveness: Review, Reflections and Directions*, "Global Business Review", Vol. 16(4), s. 665-679.
- Carbaugh R. (2017), *International Economics*, Cengage, Boston.
- Delgado M., Ketels C., Porter, M.E., Stern S. (2012), *The Determinants of National Competitiveness*, "NBER Working Paper", No. 18249, s. 1-47.
- Fagerberg J. (1996), *Technology and Competitiveness*, "Oxford Review of Economic Policy", Vol. 12(3), s. 39-51.
- Falkowski K. (2013), *Międzynarodowa konkurencyjność gospodarek Białorusi, Rosji i Ukrainy*, SGH, Warszawa.
- Falkowski K. (2017a), *Innovativeness of Belarusian Economy Through the Prism of Its Competitive Position in International Trade*, CBU International Conference Proceedings, Vol. 5, s. 120-127.
- Falkowski K. (2017b), *Long-Term Comparative Advantages of the Eurasian Economic Union Member States in International Trade*, "International Journal of Management and Economics", Vol. 53(4), s. 27-49.
- Hatzichronoglou T. (1997), *Revision of the High Technology Sector and Product Classification*, STI Working Papers No. 1997/2, OECD/GD 97(216), OECD, Paris.
- Misala J. (2014), *Theoretical Grounds of the Development of Long-Term Competitive Advantages in International Trade* [w:] M.A. Weresa (red.), *Innovation, Human Capital and Trade Competitiveness. How Are They Connected and Why Do They Matter?* Springer International Publishing, Switzerland, s. 3-51.

- OECD (2011), *ISIC Rev. 3 Technology Intensity Definition. Classification of Manufacturing Industries into Categories based on R&D Intensities*, <http://www.oecd.org/sti/ind/48350231.pdf> (dostęp: 13.07.2017).
- OECD (2005), *OECD Glossary of Statistical Terms*, <http://stats.oecd.org/glossary/detail.asp?ID=399> (dostęp: 2.09.2017).
- United Nations Commodity Trade Statistics Database, <https://comtrade.un.org/> (dostęp: 14.07.2017).
- Weresa M.A., red. (2014), *Innovation, Human Capital and Trade Competitiveness. How Are They Connected and Why Do They Matter?* Springer International Publishing, Switzerland.
- Żmuda M., Molendowski E. (2016), *W poszukiwaniu istoty konkurencyjności gospodarki narodowej: studium interdyscyplinarne*, „Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia”, nr 3(81), s. 323-333.

RUSSIA'S INFLUENCE ON THE INTERNATIONAL COMPETITIVENESS OF BELARUS, GEORGIA, MOLDOVA AND UKRAINE IN THE 21ST CENTURY

Summary: This paper attempts to determine the influence of Russia on the competitiveness of Belarus, Georgia, Moldova and Ukraine in international trade in the years 2000-2016. To this end, the revealed comparative advantages in these countries' exports were calculated using the author's own formula, with the assumption of no exports from these countries to Russia. The analysis has shown that Russia's influence on the international competitiveness of Belarus, Georgia, Moldova and Ukraine during the analyzed period varied in terms of direction and strength. Russia's positive influence on the emergence of comparative advantages in international trade was by far the largest in the case of Belarus and Ukraine, being lower for Moldova and especially for Georgia. This influence was largely determined by the state of political relations between the respective country and Russia.

Keywords: international competitiveness, revealed comparative advantages, Russia, Belarus, Georgia, Moldova, Ukraine.